

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Spiegelingen

Rutgers, M.

Citation

Rutgers, M. (1997). Spiegelingen. *Bestuurskundige Berichten*, 12(4), 24-25. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234091>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234091>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

SPIEGELINGEN

Mark Rutgers

Onvermijdelijk komen man/vrouw verhoudingen in het openbaar bestuur met enige regelmaat aan de orde. Te vaak houdt dat in dat weer eens geturfd wordt hoeveel mannen en vrouwen er werken en wordt geconstateerd dat het probleem bij de vrouwen ligt. Aandacht voor meer substantiële vragen over de inbreng van mannen en vrouwen in het bestuur zijn vrij zeldzaam. Die denkbeelden zijn helaas al snel genegeerd als 'feministisch' en berustend op een te beperkt, eenzijdige mensbeeld (alsof dat niet zo is bij Taylor, Weber of Minzberg).

Nu is aandacht voor de bijdragen van vrouwen aan het openbaar bestuur niet nieuw. Er zijn dan ook altijd wel vrouwelijke top bestuurders (vorsten) geweest, maar hun ministers, raadsheren, enzovoort, waren (en zijn) vrijwel zonder uitzondering mannen. En zelfs dan; één van de weinige vrouwelijke Egyptische farao's (Hashepsut: circa 1520-1483 v.O.), liet zich op een gegeven moment als man afbeelden.

Een fraai voorbeeld van het (vrouwonvriendelijke) verleden van de bestuurskunde biedt Henry Taylor (nee, niet Frederick). Deze engelse auteur schreef in 1836 *The Statesman*. Het boek bevat veel aardige - soms ook sarcastische - tips voor de aanstaande bestuurder. Daarin treffen we ook een hoofdstuk getiteld: 'Concerning the Age at which a Statesman should marry, and what manner of Woman he should take to Wife' (herdruk 1992: p.89-93). En ja hoor, al onze bange vermoedens worden daar bewaarheid: Niet alleen is het ongehuwde leven een 'sad anti-climax' en verdragen liefde en zaken elkaar slecht, maar het huwelijk is bevorderlijk voor de carrière. De eigenschappen van de gewenste partner (een partner van het zelfde geslacht is natuurlijk ondenkbaar - althans op papier) overtreffen elk stereotype: Niet alleen moet een vrouw van het huis een rustplek maken voor haar echtgenoot, maar "She should be pleasing to his eyes and to his taste..", en; "He should look for a clear understanding, cheerfulness, and clarity of mind, rather than gaiety or brilliance..." (p.91). Voorwaar, dit weerspiegelt de moraal die straalt uit Jane Austen's boeken. Zelfs al zijn haar heldinnen zelfstandig en doen ze in intelligentie niet onder voor mannen, de rollen zijn glashelder. Wie kent niet (n.b. dit is dus een *argumentum ad populum*) de opening van *Pride and Prejudice*: "It is a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife.". En natuurlijk, ook het omgekeerde geldt: Taylor adviseert de minder welgestelde jonge man die bestuurder wil worden een rijke vrouw te trouwen. Slecht op één punt is er hoop: als moet worden gekozen tussen liefde of de zaak, is het de eerste die dient te winnen (let wel, de echtgenote moet natuurlijk niet verlangen dat haar man meer thuis is dan zijn werk toestaat).

Is er niks beters te vinden? Ja zeker wel, John Stuart Mill schreef al in de 19e eeuw een vurig pleidooi voor de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen in politiek en maatschappij - dus ook in het bestuur (*The Subjection of Women*, 1869). Maar ja, *dit* boek wordt niet tot de klassiekers in de bestuurskunde gerekend (Mill's *Representative Government* soms wel)

Zelfs veel verder terug in de tijd zijn interessante beschouwingen te vinden. Indrukwekkend is bijvoorbeeld Baldassar Castiglione's *Il libro del Cortegiano* ("Het boek van de hoveling") uit 1528. Het beschrijft vier avonden waarop een gezelschap, bij wijze van verstrooiing, over de volmaakte hoveling debatteert. De voorzitter is een vrouw. Nadat twee avonden de deugden van de hoveling zijn verkend (verstandig, goed gebouwd, een volleerd ruiter, vaardig in vele sporten - behalve de 'postenmakerij' van grondturnen en koorddansen - maar ook welsprekend en humoristisch), komt op de derde avond de volmaakte edelvrouw aan de orde. Er is duidelijk sprake van een controverse tussen de (mannelijke) deelnemers: de vrouwen haters versus de vrouwen verheerlijkers. Ook hier weer vertrouwde vooroordelen. Zo stelt iemand: "... zo past de vrouw een zekere zachte, verfiende tederheid, met iets van vrouwelijke lieftalligheid in al haar bewegingen, waardoor zij, wanneer zij

loopt of staat of wat dan ook zegt, altijd blij geeft een vrouw te zijn en niets weg te hebben van een man." (p.184/5) Dat neemt niet weg dat geestelijke eigenschappen voor de vrouw even belangrijk als voor de man worden gevonden en dat ook zij sport, de wapenen, paardrijden en de jacht dient te bedrijven. Maar, een duidelijk twistpunt is de vraag in hoeverre een vrouw kan besturen. Helaas, wordt dit afgedaan als een onderwerp dat buiten het debat valt (het betreft niet de edelvrouw, maar de vorstin). In tegenstelling tot Taylor's tekst, kan dit debat gemakkelijk worden herschreven als een discussieavond van de B.I.L. anno 1997. Het is verrassend te lezen dat ideeën over de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen niet perse recent zijn: "Zoals ... het ene stuk hout niet op volmakter wijze hout kan zijn dan het andere, zo kan de ene mens niet volmakter mens zijn dan de andere, en dus is de man niet volmakter dan de vrouw, waar het zijn substantie aangaat, want beider vallen onder de soort *mens*, en datgene waarin de een verschilt van de ander is bijkomstig en niet wezenlijk." (p.191). Baldassar besluit met de vierde avond waarin de hoveling als leermeester van de vorst centraal staat.

Dat brengt ons tot de slotvraag welke bestuurskundige een vijfde avond beschrijft waarin (alsnog) 'de vrouw als bestuurder' aan de orde komt, of is het werkelijk zo dat bestuurskundige inzichten sekse neutraal zijn?

HET PERSONEELSBELEID VAN DE NEDERLANDSE RIJKSOVERHEID

C.Behr

Tegen de achtergrond van de Tweede Wereldoorlog zag de Nederlandse rijksoverheid zich gesteld voor de taak van wederopbouw en herstel. Behalve het stimuleren van een snelle economische groei werd tevens de fundering gelegd van een nieuw sociaal zekerheidsstelsel. Deze ontwikkelingen hadden ongekende consequenties voor de omvang en de bemoeienis van de overheid in de samenleving.

Nadat de economische recessie van de jaren zeventig nog eens duidelijk maakte dat de overheid geen grip had op maatschappelijke ontwikkelingen, werd de discussie over de plaats van de overheid in de maatschappij nieuw leven in geblazen. De focus lag op kwaliteit en efficiency en, omdat de overheid zeer arbeidsintensief is, volgden er veranderingen in het door de overheid gevoerde personeelsbeleid.

De positie van de ambtenaar is de laatste jaren veranderd door de "normalisatie van de ambtelijke rechtsverhoudingen"[1]. Deze normalisatie

had als doel het gelijkrekken van de positie van de ambtenaar met de positie van een werknemer in de private sector. Dit heeft zijn uitwerking gehad op de wijze waarop voor o.a. arbeidsvoorwaarden, pensioenen en medezeggenschap overleg wordt gevoerd. Veranderingen die de minister van Binnenlandse Zaken wil doorvoeren kunnen nu alleen doorgang vinden als de meerderheid van de werknemersorganisaties instemt. Verder heeft de overheid zich gericht op inkrimping van het personeelsbestand. De 'Grote efficiency operatie' die in de jaren tachtig door het kabinet Lubbers werd ingezet is daar een voorbeeld van. Het beleid